

1912 թվականին Լևոն Շանթը գրում է «Կինը» խորագրով վիպակը: Հաջորդելով «Հին աստվածներ»-ին՝ «Կինը» լույս է տեսնում նրա հարուցած աղմուկի մեջ և գնահատանքի չի արժանանում: Սակայն այդ հանգամանքն ամենևին չի նսեմացրել վիպակի արժանիքը: Զննադատների մի մասը «Կինը» համարել է Շանթի լավագույն արձակ գործը,¹ որակել այն իբրև «ծաղիկ մը սեփական բուրմունքով ու թարմությամբ»,² իսկ Գ. Շահինյանն այն բնորոշել է որպես հեղինակի «հասունության վկայական»:³ Վիճելի է Գ. Իփեկյանի մոտեցումը, ըստ որի «Կինը» և «Հոգիները ծարավի»-ն «ռչին՝ մոր բան» չեն ավելացրել Շանթի վիպագրական վաստակին:⁴

«Կինը» յուրատիպ գործ է Շանթի ողջ ստեղծագործական աշխատանքում: Գաղափարական բովանդակությամբ, հետապնդած գեղագիտական խնդիրներով այս կերտվածքն առանձնանում է արձակի մյուս մնուշներից:

Խորհրդանշական է վիպակի վերնագիրը՝ «Կինը»: Այն հեղինակի՝ կանացիության ըմբռումի խտացումն է: Սերը և դրա լույսի ներքո կնոջ ներաշխարհի բացահայտումն իրենց գեղեցիկ արտահայտությունն են գտել Շանթի ամենատարբեր ստեղծագործություններում: Կնոջ դերի ու նշանակության հարցն արծարծվել է դեռևս մախորդ երկերում («Արժիմ», «Դարձ», «Հին աստվածներ»), սակայն մինչ «Կինը» դա մի տեսակ տարերային բնույթ էր կրում և այնպես բացորոշ չէր արտահայտված: Շանթի այս երկը գրեթե ամբողջությամբ նվիրված է կնոջ ստեղծվածի քննությանը: Այն ըստ էության կանացի հոգու պեղումն է, կին էակի սպարումների ներաշխարհի լուսաբանումը: «Կինը» վիպակում գրողն արտահայտել է այն, ինչ ակնկալում էր իր կոչումին ու դերին գիտակից կնոջից: Շանթի իդեալ-կինը առողջ դատող, աշխատանքի պաշտամունք ունեցող, զբախիբո, անճամազին բնավորություն է: Իսկական կինը պետք է լինի այր մարդու կամքը խթանող ազդական ու գործակիցը, նպաստի իր սիրեցյալի ստեղծագործ աշխատանքին, մղի նրան գեղեցկություններ որոնելու ու ստեղծելու: Մինչ «Կինը» Շանթը ներկայացնում էր իդեալ սերը: Այստեղ նա իրապաշտ վերլուծումի փորձ է կատարում և պատկերում է կնոջը՝ որպես խորհրդանիշ սիրո, ներշնչման ու գաղափարի:

«Կինը» վիպակում հեղինակն արտացոլել է նյութականի ու հոգևորի, իրականի ու իդեալականի, մարմնականի ու ռոմանտիկականի պայքարը և ցուցահանել է «հավերժական գեղեցիկի» իր իդեալը: Զուգահեռ անցկացնելով կյանքի ու արվեստի միջև՝ նա ակնբախ պարզել է իր կայուն դիրքորոշումը, ըստ որի արվեստն ավելի բարձր է ու մնայուն, քան իրականությունը: Էականը գաղափարի, կատարյալի հաղթանակն է, որն էլ իր գեղեցիկ արտահայտությունն է գտել վիպակում:

«Կինը» Շանթի միակ երկն է, ուր գործողությունները ծավալվում են ոչ թե Պոլսի գեղածիծաղ ալիքներին կամ Կովկասի գեղատեսիլ բնության գրկում, այլ եվրոպական միջավայրում՝ Գերմանիայի Մյունխեն քաղաքում: Հերոսներն էլ օտարազգի են. Մարգրիտը ֆիննուհի է, Մաքսը՝ գերմանացի, միայն Մորենն է հայ, այն էլ կրում է գերմանական դաստիարակության կնիքը և պատկերված է ոչ թե ընդգծված ազգային հատկանիշներով, այլ որպես մարդ, որպես արվեստագետ:

Հեղինակի վկայությամբ՝ վիպակի նյութը վերցված է իր ուսանողական հուշերից: Հուշապատկան հիմքը բնորոշ է Շանթի գրեթե բոլոր արձակ պատումներին, սակայն եթե մախորդ երկերում գրողը վերարտադրում էր ժամանակային առումով երկի գրությանն անմիջապես մախորդող իրադարձությունները, ապա այստեղ դեպքերի կա-

¹ Գ. Բ ա ն յ ա ն, Լևոն Շանթ, «Հայրենիք», հ.1, 1952, էջ 26; Էդ. Ջորաշյան, Հայ հասարակական կյանքը, մշակույթը և գրականությունը 20-րդ դարի սկզբին, Հայ մոր գրականության պատմություն, հ. 5, Եր., 1979, էջ 125:

² Գ. Մ ի թ ա թ յ ա ն, Զատող դար գրականություն, էջ 193:

³ Գ. Շ ա հ ի ն յ ա ն, Չրմներն ի վեր, Բեյքթը, 1967, էջ 126:

⁴ Գ. Ի փ ե կ յ ա ն, Շանթի գրական վաստակը, «Ակոս», 1952, հ. 2-3, էջ 48:

տարման և երկի ստեղծման ժամանակաշրջանը մոտ մեկ տասնամյակ բաժանում է իրարից (Շանթը Մյունխենում ուսանել է 1897-98 թթ.):

Հեղինակը կարևորել է հերոսների ներաշխարհների պատկերումը: Նախնական քննության արժանի անգամ, որին սակավ է դիմում Շանթը, նպատակաուղղված է հոգեվոր մարտումների քացահայտմանը: «Կինը» հոգեբանական վիպակ է: Հետաքրքրական անցումներով գրողը ցուցահանել է սակավաթիվ հերոսների ներքին էությունները:

Վիպակի կերպարները հասկանալի խառնվածքի տեր մարդիկ են: Հայացքներից ու բարոյական ըմբռումներից բացի հակադիր է ներկայացված նաև հոգեբանական զարգացումը՝ Սուրենը գնում է դեպի իդեալականը, Ստեկնը, ընդհակառակը, զաղափարապաշտությունից անցնում է մարմնականության: Ընթերցողը Սուրենի հետ ծանոթանում է այն ժամանակ, երբ նա հոգևոր ճգնաժամի շրջան է ապրում: Ի տարբերություն նախորդ վիպակների հերոսների, Սուրենը որոշ կենսափորձ ունի: Դիշտ է, իր եղբայրակիցների մոտ, նա մույնպես իդեալիստ է, սակայն ավելի սքափ հայացքով է մայրում իրականությանը: Երեսուրամյա նկարչին պարտքել են անհուսությունն ու հոռետեսությունը, նրան համակել է պարսպի զգացումը: Աշխատանքից ձեռնօրհի, ստեղծագործելու քերականը կորցրած երիտասարդ արվեստագետն անճանաչում է եղել անքուն գիշերների ու օրգիաների և, զվարճություններից հարսիած, ուրույն հայացք է կազմել կյանքի ու մարդու մասին: Ամեն ինչ խնայողական է Սուրենի աչքին: Նա անխտիր քացասում է բարոյական ու գեղարվեստական արժեքները, մարդկային զգացմունքներն ու սրբությունները: Կար ժամանակ, երբ ինքն էլ պաշտում էր արվեստը, սակայն հիմա դա միայն անմիտ նախապաշարմունք ու ցնորք է թվում: Այլևս կորուսյալ անցյալ են հոգու թռիչքն ու քրմական համաշխարհայնությունն արվեստի խորախորհույր հմայքներով. նա հրաժարվել է բոլոր կարգի պաշտամունքներից ու կյանքի հրապույրներից: Նրա կարծիքով, կյանքն իմաստավորող ամեն բան դատապարտված է կործանման. ճշմարիտը, իրականը ձանձրությամբ է միայն, միակ կուռքը, որին արժե երկրպագել: Սուրենը «Հին աստվածներից» ծանոթ ունայնապաշտի հեզմանքով է վերաբերվում իրականությանը և ինքնախաբեությամբ արժեքավորում է միայն մարդու կենդանական գոյությունը, ուժն ու ֆիզիկական հաճույքները: Մարդիկ նրա համար փոքրություն են, բանականությամբ օժտված կենդանիներ՝ էգեր ու արուներ: Կյանքը դատարկ է ու ձանձրալի, մարդը ծիծաղելի է, երբ կարծում է, թե ինքը թռիչք ունի, իրականում նա լույս «գետնամած մի անասուն» է: Գիտությունը, աշխատանքը, արվեստն ու ստեղծագործությունը՝ այն ամենը, որոնց առջև մարդը խոնարհվում է, գոհեցիկ են ու ուղորմելի: Սերն ինքնախաբեություն է, կոպիտ ու տափալ բնագոյ, կինն իր «կաշուն զգացումներով ու թռչունի խելքով»՝ ամենամեծ ունայնամտությունը: Սուրենի այսօրինակ բոլոր դատողություններն ու կարծիքներն, ի վերջո, եզրափակում է «կեցցե՛ անասունը» ցինիկ լռումով:

Այս հոգեվիճակով ու աշխարհընկալումով էլ Սուրենը հանդիպում է օրիորդ Ստեկին: Յինճուխու ամակնկալ հայտնությունը զարմացնում է կյանքի քաղմատեսակ վայելքները ճաշակած երիտասարդին: Վերջինս անսովոր զգացում է ապրում: Օրիորդը լիովին տարբեր էր իր ճանաչած կանանցից: Իր անբասիր շարժումով, վճռական դիմագծերով ու հպարտ հայացքով նա առաջին իսկ հանդիպումից պատկառանք է ներշնչում Սուրենին, նրա աչքին ներկայանում որպես քացատիկ, անմատչելի մի էակ: Երիտասարդ նկարիչը հմայվում է Մարգրիտի հոգու գեղեցկությամբ: Ստեկին երևում կնոջ վերաբերյալ ունեցած հայացքները բոլորովին այլ գույնավորում են ստանում: Կինն ու կանացին նոր գծերով են ներկայանում, և նա ճանաչում է կնոջ իսկական արժեքը: Մինչ այդ կինը Սուրենի համար միայն քաղականությունների աղբյուր էր եղել՝ «սիրտին-տարփուհի»: Այժմ հառնում է զգայական հաճույքներից օտարված կինը՝ իր քարձր ու առաքինի էությունը:

Սովորության համաճայն, Սուրենը տիրելու ու խորտակելու մոլուցքով է մտնում Մարգրիտին: «Ես կսիրեմ քաղաքը հարձակումով վերցնեմ»⁵, -ասում է նա: Սակայն Ստեկին համար անընդունելի է Սուրենի տիրական պահվածքը: Նա զգում է, որ տղայի դատողությունները «սովորովի են», ժամանակավոր բնույթ են կրում և անհա-

⁵ Լ և ռ մ Ե ա ն թ, Երկեր, Եր., 1989, էջ 326:

ըիր են նրա խակական էությունը. Մուրեհն իրականում այնպիսին չէ, որպիսին ներկայանում է: Օրիորդը ջանում է դուրս բերել նրան հոգևոր ճգնաժամից, ձեռքագտնել պարտաճանաչում հիասթափությունից, սակայն նրա միջամտությունը զայրացնում է տղային, խոցում նրա այրական հայարտությունը: Նրան վրդովում է այն, որ «կնկան մը կտորը» առանց այլապայթյան հանգում է խուժել «ինքն իրմով ապրող, ինքն իր մեջ փակված» իր հոգու խորքերը:

Մարգրիտի հավատարակչի կեցվածքն ու անսեքներ պահվածքը հետզհետե կասեցնում են Մուրեհի հաղթարշավը: Վերջինս չափավորում է իր հանդգնությունը: Նրա ցինիզմը տեղի է տալիս օրիորդի ժողատության առջև: Մուրեհն իրեն համար անժանոք մի մղումով ձգվում է դեպի այդ «օտար հյուսիսի աղջիկը»: Նա, որ ինքնամոփոփ էություն էր և սովորություն չուներ իր ներքին աշխարհի մասին ուրիշների հետ խոսելու, այժմ հանկարծ անդամադրելի հոգևոր պահանջմունք է զգում «այդ նոր տեսակի հոգիին» մոտիկ մնալու, նրան առնել քան ասելու, իր անձնական դատումները նրա հետ կիսելու:

Իրոխտ, սևայա տղայի խոնարհումից Մարգրիտն ախորժելի հայարտություն է զգում: Ազդելու մեծ շնորհով օժտված օրիորդը Մուրեհին հորդորում է վեր մնալ կյանքի գոնեկություններից, ասորյա գորշությունից և հավատարիմ լինել հոգու ամվերջ ձգտումին: Նա դրդում է տղային քացահայտելու իր հոգու հմայքները, որոնելու ու գտնելու գեղեցիկն ու վեհը. «Դուք պետք է աշխատեք...ստիկա է ձեր միակ փրկությունը...Դուք պետք է միշտ վե՛ր, միշտ վե՛ր, հորիզոնի հորիզոն, նոր ճիգերն նորագույն ճիգեր: Չե՛ր հոգիին այդ ամվերջ ձգտումն է ձեր ամեննե մեծ գեղեցկությունը, ձեր հոգիին ամեննե ազվոր կաղմը: Նկարեցե՛ք ձեր այդ ձգտումը, ձեր այդ ծաղավը, ձեր խաբխափումները, ձեր երազները...»:⁶

Օրիորդն, ի վերջո, կարողանում է հոգևոր-քարոյական դարձի բերել բոլոր հետաքրքրությունները պարպած, անմայատակ գոյության մատնված երիտասարդ արվեստագետին, նրա մեջ վերստին արթնացնել աշարժման ոգին ու կյանքի կոչը: Մարգրիտի քաջալերիչ հորդորները փոթորկում են Մուրեհի ներաշխարհը: Նկարիչը դառնորեն գիտակցում է անփոխարինելի հոգևոր էության կորուստը և տենչում է վերագրտնել իրեն երբեմն թևավորած երազները: Նա ակնածամքով է նայում բոլոր նրանց, ովքեր հավատ են տածում ասպագայի, աշխատանքի ու իդեալի հանդեպ:

Հանգամանորեն պատկերելով Մուրեհի հոգեվիճակն ու հոգեփոխությունները՝ հեղինակն ըստ արժանվայն կարևորում է նրա էության նոր զարթոնքը: Անցնելով ինքնաքացահայտման բովով՝ Մուրեհը շրջադարձ է կատարում դեպի հոգևոր թռիչքն ու իդեալի վեհությունը: Նրա հոգում կրկին գլուխ են քարճրացնում կենսական առողջ հանդամներն ու ստեղծագործական քնազդը: Երիտասարդ նկարիչը փոխակերպվում է, վերագտնում իր նախկին ոգևորությունն ու արարելու ծաղավը: Անկությունը հաղթահարվում է, Մուրեհը նորից հափշտակությանը սկսում է ստեղծագործել: Կյանքն այլևս անխնատ չի թվում նրան. սեփական ստեղծագործությունը գեղեցկացնում է իրականությունը. «Օրվա լույսին տակ ամեն ինչ շատ է պաղ ու տափակ. ուրիշ բան է կյանքը վատվող կրակի մը բոցերուն մեջեն: Հոս արդեն դոն ես աստվածը, նստե՛ր՝ ու ստեղծե՛ր՝ ավելի խորը ու ավելի գեղեցիկը...»⁷, - ասում է նա: Մուրեհը ջերմությամբ է խոսում ստեղծագործական բերկրալից երկունքին մախոքորոտ աստվածային ներշնչումի, արվեստի հմայքների մասին: Նրա ըմբռնումների մեջ դժվար չէ նկատել հեղինակի հայացքները: Մուրեհը շարունակում է «Վերժինի»՝ Էդվարդին (նույնն են մասնագիտությունը, խոր հիասթափությունից հետո արվեստին նվիրվելու համաձայնքը, դատողությունները կյանքի գտնական խնդիրների մասին):

Մարգրիտը լիովին գրավում է Մուրեհին: Վերջինս իր համար քացահայտում է կնոջ մի բուրբուլին նոր էություն. կինը ոչ թե իբրև մարմին, այլ որպես անգուգական ընկեր, անփոխարինելի ներշնչող ուժ: Ֆինանսին ուրույն հմայք է հաղորդում Մուրեհի կյանքին: Նա սկսում է նոր աչքերով նայել իրականությանը: Այդ հայացքն իր կատարյալ արտահայտությունը գտնում է Մարգրիտի նկարում: Երիտասարդ արվեստագետի

⁶ Լ և ո ն Շ ա ն ք, *Երկեր, Եր.*, 1989, էջ 336:

⁷ Նույն տեղում, էջ 335:

գլուխգործոց արարումը լույս դիմանկար չի դառնում: Անշունչ կռավի վրա Մուրենը ցանկանում է վրձնել կնոջ հոգեկան աշխարհը: Մասեկնի խոստում այքերի մեջ մա ամփոփում է իրեն պարտաճառ հույզերը, իր՝ տարիներով որոնած ու փայփայած իղեալը: Նա ամասանամորեն սիրում է իր նոր ստեղծագործությունը: «Վեստալուհու» դիմանկարը ոչ այլ ինչ էր, եթե ոչ «տենչ մը դուքս գալու աշխարհայինն ու մարմնեղենն, սովորակա-մեն ու պայմանականն, որոնում մը ավելի տեսական, ավելի մնայուն, ավելի արժեքա-վոր նոր բանի մը, բոլոր կարծու մը երազանքի ու հասփշտակության»⁸:

Մարգրիտը մույնպես փոխակերպվում է: Անդուլ աշխատանքը, գոթն ու անձ-նվիրությունը կյանք էին քսանվեցամյա բժշկուհու առօրյան: Ամբողջ կյանքը միայն մտային որոնումներով լցրած օրիորդը համկարծ զգում է կանացի իր կոչումը: Գաղա-փարական էակի հոգում արթնանում է որպես կին ապրելու բնական մղումը (ինչպես մի ժամանակ «Դերասանուհու» Միննի մոտ): Պարզվում է, որ արտաքուստ հոգևոր տա-րուքերումներից ապահովագրված, անհորդորդ ֆինանսիկն մեքքուստ փխրուն կանացի էություն է: Նա կին է, նրան խորթ չէ կանացի ոչ մի զգացում...

Հեղինակը բացահայտում է հերոսուհու ապրումները, ինքնագնման ու ինքնա-վերլուծության պահերը: Օրիորդը խռովի մեջ է, կորցրել է հանգիստը, լրջորեն աշխա-տելու մտակությամբ: Նրա հոգում խլրտում են երկար տարիների ընթացքում զսպված կանացի ցանկությունները: Նա փորձում է գնահատել իրեն որպես կին և ցավով նշմա-րում է, որ իր անցած ճանապարհը միայն համատ աշխատանք ու մաքստում է եղել. «Ապրե՛ր էր: Ո՛չ: Մորվե՛ր էր: Բարդ ու տարօրինակ մեքենա մը ինքը, ստրվելու մեքենա մը»: Ապրած կյանքը տաղտկալի է ներկայանում Մարգրիտին, և մա զգում է անսեր կորված տարիների համար: Աշխարհիկը խուժել է այլևս նրա հոգին, և ապրելու տեն-չանքը, մի կողմ թողնելով ամեն պայմանականություն, գնալով ուժգնանում է նրա մոտ: Մուրենին տեսնելիս Մարգրիտի սիրտը կատաղի քարախում է, իսկ դու-ով խռսելիս շրթունքներն այրվում են այտոթելի զգացումով: Օրիորդն ամուրջների մեջ է և անհամ-բեր տենչում է Մուրենի զգվանքին ու խոստովանությանը: Աղջկային հպարտությունը թույլ չի տալիս նրան առաջինը քայլ անելու: Նրա հոգին վտթրվում են հակասական ապրումները: Ֆինանսիկն հատուկ են ինքնասահմանումն ու հպարտությունը, և պա-տահական չէ, որ Մուրենն ու Մաքսն արդարաբար վեստալուհու են նմանեցնում նրան:

Նկարն ավարտելուց հետո Մուրենը հրավիրում է Մարգրիտին իր սենյակը՝ նկա-րի պաշտոնական բացումին: Մասեկնի համար այդ հանդիպումը բոլորովին այլ նշանա-կություն ունի: Նա սրտատրոփ սպասում է «մախատոնակի» երևելոյին: Օրիորդին թվում է, թե դիմանկարի ավարտումը պատրվակ է միայն հրավերքի համար, սակայն նրա հո-գու խորքում թաքուն փայփայած ակնկալիքներն իզուր են անցնում: Մուրենն այլ զգա-ցումներ ունի: Նկարչի ոգևորությունն անսահման է. մա գտել է իր կորցրած արժեքները և կարողացել է ստեղծել արվեստի իր իղեալը: Մարգրիտին առանձնացնելով բոլոր կա-մանցից՝ մա գերերկրային բնույթ է վերագրում նրան, աստվածացնում իբրև դեպի ար-վեստի քարձուկները տանող ուժ՝ անուշադրության մատնելով նրա հորդող կանացի զգացումները:

Ֆինանսիկն չի քավարարում Մուրենի հարգալից ակնածանքը: Նա ըմբոստա-նում է իր էության գերերկրային մեկնաբանության դեմ: Ոգևորողի իրեն վերապահված դերը խոցում է նրա կանացի ինքնասիրությամբ: Օրիորդի կանացի էությունն ընդվզում է: Նրա համար արվեստի մուսա լինելը քավական չէ: Նա ցանկանում է ապրել որպես կին՝ սիրել ու սիրվել: Գործվի ջերմ զգացումով կերտված սեփական պատկերը տաք-րինակ հույզեր է ներշնչում Մարգրիտին: Որքան էլ զարմանալի է, մա խառնում է նկա-րին, որովհետև Մուրենն ավելի շատ հասփշտակված էր նկարով, քան իրենով. դրել էր այն լույսերի ու շրջանակների մեջ, դարձրել մտածումների, երազանքի առարկա: Մու-րենն այլևս օտար է թվում նրան...

Ինքնատիպ է վիպակի հանգուցալուծումը: Մուրենի ու Մտեկնի հարաբերու-թյուններն անակնկալ վախճան են գտնում: Եթե նախորդ երկերում այդ հերոսներն էին ստանձնում հարաբերությունները խզելու դժվարին պարտականությունը («Դուքսի»-

⁸ Լ և ռ ճ Ծ ա ն թ, Երկեր, Եր., 1989, էջ 341:

⁹ Նույն տեղում, էջ 344:

ներին» Բագրատը, «Վերծինի» Արշակը, մի պահ՝ «Դերասանուհու» Հրանտը, «Ճամբուն վրա»-ի Վահրամը, «Հին աստվածներ»-ի Վանահայրը, ապա այստեղ առաջնությունը պատկանում է օրիորդին: Մարգրիտն ուրիշների մոտ չի տրտնջում: Մեծության մի պահի, երբ մա բոլորովին անուշադրության է մատնվում որպես կին, անսպասելի ուժով ծայրքում է երջանկության ծաղավը: Նախամահի խիբրոը վերաճում է ասեղության կատաղի պոթեկումի, և մա, հոգու ցավից առաջացած մոռնչով դանակով պատռելով պատասառը (ինչպես «Հին աստվածներ»-ում իշխանուհին պատռեց եկեղեցու հատակագիծը), հեռանում է քաղաքից: Մարգրիտի բռնկումն ամբողջացնում է նրա կանացի անհատականությունը:

Յինմուտու անակնկալ վաքբազիծը շվարեցնում է Սուրենին: Օրիորդի բարոյական ապտակը ցավագին վերք է թողնում նրա սրտում: Նկարչի արվեստագետ հոգին խոր դրամա է ապրում: Այժմ մի պատռված նկար էլ ինքն էր. ո՛չ մի մտածում, ո՛չ մի հուզում, անշարժ ու քարացած՝ առանց կատարվածի ինչպեսն ու ինչուն ըմբռնելու ցանկություն: Նա կորցրել էր երկա՛ր-երկա՛ր որոնած և ի վերջո գտած անգին այն կայծը, որը թևավորել էր իրեն: Այլևս պատռված էր ամեն ինչ՝ և՛ աշխատանքը, և՛ ջանքն ու հավատը, և՛ ոգևորությունն ու մտերմությունը:

Ինքսամբոժ մտածումները պարուրում են Սուրենին: Մի պահ մա իրեն դառնորեն խաբված ու հուսալքված է զգում, դատապարտում է Ստեկնին՝ անխմա ժխտելով կին էակի բոլոր առաքինությունները: Նրան թվում էր, թե գտել է իր երագած խղիւկնոջը՝ իզական քնազոներից քացարձակ անմասն, անմարմին ու աննյութ: Հիմա պատրանքը փախառվել էր նրա աչքին... Մեղադրանքի ու ափսոսանքի դատը զգացումը շատով տեղի է տալիս աղջկա քարճության ու քացառիկ ազնվության առջև խղճկարկմանը: Վեղումելով իրերի ընթացքը՝ Սուրենը կռահում է, որ Մարգրիտի պոթեկումը ոչ այլ ինչ էր, եթե ոչ չհասկացված սիրո ընդվզում: Ստեղծումի իր աշխատանքով կլանված՝ նկարիչն անտեսել էր օրիորդի կանացի էությունը, սիրվելու մեծ փափագը, կույրի պես անցել էր աղջկա մոտից ու չէր նկատել նրա ներաշխարհի ամենաթանկագինը: Սուրենը դատապարտում է իրեն և խոնարհվում Մարգրիտի զգացումներին վեհությամբ առջև. «Ի՞նչ ավելի ազնիվ ու ավելի փնտ, քան այդ լեռն ու խորունկ սերը: Ի՞նչ ավելի քարճ ու հոգր, քան այդ լեռն ու հայաբո աճառումը»:¹⁰ Զննադատ Ս. Փառսյանը Լևոն Շանթին նվիրված իր արժեքավոր ուսումնասիրությունում իրավացիորեն որոշ աղերսներ է նշմարել «Կինը» վիպակի և «Կայսր» թատերգության միջև: Ըստ նրա, իրենց հոգեբանությամբ ու մղումներով Սուրենն ու Օհան Գորգենը նկատելիորեն մերձենում են միմյանց, իսկ Մարգրիտ Ստեկնի կերպարում արդեն իսկ կռահվում է եթերային Հաննան:¹¹

Վիպակի սեղմ ամփոփումը պատմում է Մյունխենի տարեկան ցուցահանդեսի մասին, ուր համընդհանուր ուշադրության առարկա էր դարձել երիտասարդ հայ նկարչի տաղանդավոր գործը: Հիացմունքի արժանացած դիմանկարը տաքեր մեկնությունների տեղիք է տալիս: Մեկն այնտեղ տեսնում է «զիշերվան խորհրդավորությունն ու քաշողությունը», մյուսը՝ «հայության տառապանքը», երբորդը՝ «բողոքի մալմնացումը»,... իսկ հեղինակն այն վերնագրել է ընդամենը մեկ խորիմաստ քառով՝ «Կինը»:

«Կինը» վիպակում Շանթը պատկերել է հերոսների հոգեկան մաքառումը, որը ոչ այնքան միմյանց դեմ է ուղղված, որքան սեփական հոգու: Հեղինակային միջամտություններն ավելի ցայտում են դարձրել հոգեվեղումները: Գրողն ամեն մի մանրամասն կենտրոնացրել է իր հիմնական նպատակի հանգամանակից քացահայտմանը: Շրջապատող իրականության ու բնության ներդաշնակ, պատկերավոր նկարագրություններն անգամ ինքնանպաստակ չեն, այլ ուղղված են կերպարների կենսամեկ, մտածումների ու ապրումների մեկնաբանությանը: Դրանցով Շանթը ճշտել է հերոսների մախասիրությունները, մտավոր հորիզոնն ու աշխարհընկալումը: Երաժշտությունն, օրինակ, մա դիտում է իրրև սովորականից, «ցածի մածուցիկ խավարից» դուրս, վեր ձգվելու մղում. «Վե՛ր, դեպի վեր... ամվերջ ու անհաս տեմպով մը... միշտ վե՛ր, պատրանքներում ան-

¹⁰ Լ և ռ ն Շ ա ճ թ, Երկեր, Եր., 1989, էջ 358:

¹¹ Ս. Փ ա ռ ս յ ա ն, Լևոն Շանթ. կյանքը և ստեղծագործությունը, Եր., 1987, էջ 147:

հուն կարոտովը, ունայնությունների անհազ ծարավովը...»¹² Ֆիննուիտո դիմանկարը նույնպես խորհրդանշիչ է: Սուրենին, ինչպես և հեղինակին, հմայում է ձգառումը դեպի վեր, դեպի նորն ու լիակատարը, որը տիրում է մարդուն և մոռացնել տալիս աշխարհի ունայնությունը:

МИСТИКА ЛЮБВИ В ПОВЕСТИ ЛЕВОНА ШАНТА «ЖЕНЩИНА»

____ Резюме ____

____ О. Петросян ____

Своим идеологическим содержанием и преследуемыми эстетическими проблемами повесть Левона Шанта «Женщина» отличается от его других произведений. Оно отражает восприятие автором женственности. Символично название повести-«Женщина». Эта работа Шанта полностью посвящена раскрытию тайны женщины. В сущности, эта повесть – исследование женской души, освещение чувственного мира женщины. В психологической повести «Женщина» автор делает попытку реалистического анализа и рисует женщину как символ любви, вдохновения и идеи. Здесь автор отразил борьбу между материальным и духовным, реальным и идеальным, плотским и романтическим и представил свой идеал «вечной красоты». Проводя параллель между жизнью и искусством, он явно разъяснил свою четкую позицию, согласно которой искусство выше и долговечнее реальности. Для автора существенным является победа идеи и совершенства, что и нашло свое прекрасное отражение в повести.

¹² Լևոն Շանթ, Երկեր, Եր., 1989, էջ 324-325: